עבודת ישראל — כי תשא

ויתן אל משה ככלותו. במדרש הה"ד מתן אדם ירחיב לו כו'. שם ד"א מתן אדם ירחיב לו אלו ישראל בשעה שאמר להם משה להביא נדבה למשכן מה כתיב והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר כו' אר"י שני בקרים הביאו מה זכו שהרחיב הקב"ה את גבולם שנאמר כי ירחיב וגו'. גבול של כ"א ואחד כו' ר' יונתן אומר ג' דברים ניתנו במתנה גשמים ומאורות ותורה כו' ע"כ. הנה ידוע מאמר רז"ל ככלתו כתיב ככלה שהיא מקושטת בכ"ד קשוטין הן כ"ד ספרים. וידוע שכל קישוטי החתן שנותן לכלה כדי שתעלה חן בעיניו. וממילא אחר שתמצא חן בעיניו הוא בוודאי מוסיף לשלוח תכשיטין וכמ"כ תמיד וחזרת חלילה כמו שאמר הרב הצדיק המנוח מהור"ר זושא זצ"ל על פסוק מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי. פי' יותר מה שכנ"י עובדים לו יתברך הוא מוסיף להם בהירות לעבדו בחשק ושכל גדול יותר [וכן כשנצטוו על מלאכת המשכן שישכין הוא יתברך שכינתו בישראל ויברכם ע"י מדת כ"ה תברכו כו' שנקרא כלת משה היו נצרכים כ"ה מינים עם י"ב אבנים שהיה בחושן נגד י"ב שבטים] וזה פי' המדרש מתן אדם ירחיב לו. יותר מה שהוא ית' משפיע ע"פ עבודת האדם לכנ"י הוא מעלת יותר חן והרחבת הדעת לפניו ית'. והנה מרוב אהבת וחשק ישראל להביא נדבתם לבית שכינתו ית' בכל לבבם ונפשם אשר כמעט אם היה באפשרם למסור נפשם למשכן. האיר להם הוא ית' ממדת אי"ן הנקר' ג"כ בוק"ר. והיינו לשני בקרים הביאו כי מדת אהבה נקרא בוקר. ומחמת גודל הרחבת לבם להביא נדבתם זכו להרחיב הוא ית' גבול של כאו"א: פי' כי כתיב באיוב אם חרוצים ימים וגו' אם הוא לשון אם. כי הנה בשורש נפשות ישראל הנקרא א"ם בעת בואם. לעוה"ז באותו עת וזמן נגזר על כל או"א כל המאורעות שיעברו על זה האדם. והיינו בבחי' א'ם חרוצים ימיו וע"י הרחבת לבם זכו להרחיב הגבול הזה. של כל או"א היינו בשורשי נשמתם שיצאו מהגבול ומצר של של או"א. וזהו פי' כי ירחיב וגו' ואמרת אוכלה בשר בשר רומז למדת הדין כנודע ואכילת בשר. רומז להמתק' הדינין כידו בכל אות נפשך כו' ר"ל ע"י הרחבת לבם ותשוקתם לעבודתו בשמחה וטוב לב ע"ז ימתקו הדינין בשרשם מדה במדה וזהו פי' ר' יונתן ג' דברים ניתנו במתנה גשמים שנ' ונתתי גשמיכם בעתם. כי ידוע שאין לצייר אותו ית' בשום מדה אפס לאהבת עם קרובו ולפי עבודתם ואהבתם ויראת' אותו ית' ככה מלביש א"ע כביכול במדת חסד וגבורה. וכן בשארי המדות בכל הו"ק. וזה נקרא כביכול לשון גשם. וכפי העת והזמן שעובדין בנ"י אותו ית' ככה משפיע להם רוב חסדו במדתם. וזהו ונתתי גשמיכם בעתם שאשפיע לכם החסדים הגדולים כפי העת ומדת עבודתכם: וזהו מתנה גדולה שהוא ית' באין סוף ותכלית ישפיע לבני אדם רב טוב לפי מעשיהם והתורה. שנאמר ויתן אל משה ככלותו ככלותו כתיב כי האמת הגם שהחתן נותן מתנות להכלה כהבטחתו עכ"ז כשהיא נושאת חן בעיניו הוא מוסיף לה בתוס' מרובה כמ"ש בתוס' כתובה וכד אשכחית רחמין בעיני כו' וזהו מוספי שבת ויו"ט. ולז"א במד' התורה ניתנה במתנה כו' ככלתו שמוסיף להם בכל פעם יותר בהירות בתורתו:

ויתן אל משה ככלותו. איתא במדרש הה"ד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה גדולה החכמה וגדולה ממנה הדעת והתבונה הוי כי ה' יתן חכמה אבל למי שהוא אוהב מפיו דעת ותבונה ר"י ור"ל חד מנהון אמר למה"ד למלך שהי' לו בן בא מבית הספר מצא תמחוי לפני אביו נטל אביו חתיכה אחת ונתנה לו מה עשה בנו אמר לו איני מבקש אלא ממה שבתוך פיך מה עשה נתנו לו למה לפי שהי' מחבבו. וחד אמר משל כו' והיה לאביו מנות א"ל בנו איני מבקש אלא מן הפיצטלין שבתוך פיך ונתן לו הוי מפיו דעת ותבונה כו' ע"ש הנה המדרש מלמדינו העריבות והנעימות שהי' בין ישראל לאביהם שבשמים בשעת מתן תורה שנאמר ויתן אל משה ככלתו ודרשו רז"ל שנתנה לו במתנ' ככלה הה"ד נופת תטופנה עיין במד' תנחומא וכיוצא בו והגדיל המתיקות עד שהי' כמו זווג נשיקין שנתערבו ההבלים שבפה. כנודע וכדאיתא בזו"הק על פסוק ישקני מנשיקות פיהו דלא כתיב פיו לשון זכר ולא פיה לשון נקבה רק פיהו מורכב מלשון זכר ונקבה כי מגודל המתיקות נעשה פיו ופיה כמו פה אחד ודיבורם אחד מה שאין הפה יכול לדבר וכו' אשר ע"ז גוזמא נקטו במדרש לומר המשל אל בן המלך שלא רצה לאכול אלא ממה שבתוך פיו של אביו והוא ענין שינוי מטבעי ודרכן של בנ"א שאדם רוצה לאכול יותר מתמחוי ממה שיאכל בלעו של חבירו רק בעת גדלות האהבה בין הריעים והם נעשים אחד אז אין הפרש ביניהם לאכול אחד מפה של חבירו וכמו דאמרי אינשי על גודל האהבה כידוע. וזה הענין מפיו דעת ותבונה כי דעת פירשו רש"י בחומש רוח הקודש ע"ש כי דעת הוא לשון התחברות כמו והאדם ידע וגו' והדעת גנוז בפומא דמלכא ונחלקו שם ר"י ור"ל במדרש ח"א מן התמחוי וח"א מנות ע"ש כי יש שתי השגות האחד המלכות אשר היא מכונה קערת כסף אחת כלי קבול והוא התמחוי. והשגה השנית המדות שמשפיעים לתוכה והם המנות כנודע: ואיתא במד' פרשה מ"ה כשאמר הקב"ה למשה שוב אל המחנה באותה שעה מצא משה ידו לדבר לפני הקב"ה אמר לו ראה שאין אתה יכול להזיז אהבתך מהם אפי' שעה אחת שנאמר ויאמר משה אל ה' ראה אתה אומר אלי אתה מוצא וידבר ה' אל משה ויאמר ה' אל משה וכן אתה מוצא ויאמר משה אל ה' וידבר משה אל ה' משל למערה שהיא נתונה על שפת הים עלה הים ומלאה ולא היה הים זז משם אלא מכאן ואילך הים נותן למערה והמערה נותן לים כן וידבר ה' אל משה ויאמר משה אל ה' וכו' ע"ש דהיינו שבעת שהצדיק נתדבק בו כביכול בפרט משה רבינו ע"ה היה ממש פיו ופי

כביכול נעשים כאחד וכמו שאמרו שכינה מדברת מתוך גרונו והיו דיבורם אחד ומיוחד עד שאלו היה באפשרי לכתוב בבת אחת הדבור שדבר ה' עם משה והדבור שדבר משה עם ה' היה נכתב בבת אחת ג"כ וזה הוא המשל אל המערה עם הים והבן:

עוד במד"ר. הה"ד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה: גדולה חכמה. וגדולה ממנה דעת ותבונה כו'. אבל למי שאוהב יותר מפיו דעת ותבונה כו'. משל למלך שהיה לו בן כו'. א"ל איני מבקש אלא מזה שבתוך פיך הוי כי ה' יתן חכמה. ולמי שמחבב יותר מפיו דעת ותבונה ע"כ. הנה בוודאי חכמה גדולה יותר מתבונה ודעת כמו שהם מסודרים כמה פעמים בתורה קודם להם. אמנם כשהאב רוצה ללמד איזה חכמה לבנו ודאי א"א לאב ללמד להבן ולהבינו עוצם חכמתו כ"א ע"י ציור ולבושים בשכליות קטנים בכדי שעי"ז אפשר לו להשיג חכמה ושכל האב והוא הנק' דעת. וזהו שפר"ש על דעת שהוא רו"הק וזהו הנק' דעת קטן כידוע. ויש עוד בחי' ב' יותר גדול מבחינת דעת. היינו כשהאב משכיל בדעתו ואומד דעת הבן ושכלו כפי השגתו וזהו נקרא דעת עליון כי הוא דעת האב. ולזה יו"ד במילוי הו' קודם לד'. הגם שהד' הוא בחי' ה' עילאה הו' קודמת שהיא בחי' דעת וע"ז נאמר כי אל דעו"ת ה' רומז לשני מיני דעת הנ"ל והנה כתיב ישקני מנשיקות פיהו. וארז"ל שהוא לשון מזון כמו על פיך ישק. והוא מכוון למאמר המדר' איני רוצה אלא מזה שבתוך פיך. היינו ממקום שאתה מקבל כך. כביכול בעליית ישראל לכנ"י וכמ"ש האר"י ז"ל בכוונת שבת. א'דירים מ'שברי י'ם א'דיר ב'מרום ה' ר"ת אמ"י אב"י. וכמו שהוא בכוונת יהו"ה וכן גם שבת נקרא שבת שבתון כמו יוה"כ. וז"ש רז"ל אי"ן בין שבת ליו"הכ פי' שבשבת ויו"הכ עולים עד האי"ן וזהו איני מבקש אלא ממה שבתוך פיך היינו משור' החכמה תחיה בעליה. ולכן כל פרקמטיא של משה ושירו היה באז כי שי"ר הוא ש"ר י' כמו שמפרש בתיקונים. ע"ש המחשבה וחכמה. וכתב האר"י ז"ל כי החכמה כלול מד' מוחין. וכל מוח כלול מח'. וח' מדות מחכמה עד יסוד הם ל"ב. וכן הוא השם היוצא מפסוק אז ישיר כו'. א"ז ב"ו ג"ה עם ח' עולה ל"ב נתיבות החכמה כי בשיר שכנ"י משבחין לפניו ית' עולין עד למחשבה וזה הרמז עשה לי שירים נזמים ואק"דש אני לך. וכ"ש איני מבקש אלא מה שבתוך פיך היינו משורש ההמשכה כי"ר:

שני לוחות העדות. במדרש למה שנים נגד שמים וארץ נגד חתן וכלה נגד שני שושבינים. הנה גילו לנו רבותינו הסוד שכתב הרעיא מהימנא פ' תצא דשבירת הלוחות היו כחתן דתבר בתולים דיליה ע"ש באורך. כי ידוע ע"פ מ"ש בכמה מקומות שנשמות ישראל לא חטאו. ומפורש אמרו בגמ' לא היו ישראל ראוין לאותה מעשה אלא כדי להורות תשובה. ומצינו בגמ' שהיו מיחדים חתן וכלה בעדים. והגם שעכשיו אין היחוד בעדים עכ"ז עיקר היחוד הראשון והזיווג הוא ע"י שושבינים וברוב עם. והוא פרהסיא ומשם ואילך הוא בהסתר וגם עת טבילה מחויבת להסתיר כדאיתא בש"ע והענין הוא ידוע ארז"ל שאין אשה מתעבר' מביאה ראשונה ולזה לא איכפת לן הפרהסיא משא"כ אחרי כן שהיחוד הוא שיבא לידי לידה אז צריך להיות בהצנע ע"כ לוחות הראשונות היו בפרהסיא וכדאיתא גם בגמרא ומטעם שכתבנו לעיל בשם הר"מ משא"כ בלוחו' שניות אמרו במדר' אמר הקב"ה אין לך יפה מן הצניעות וגם יפ"ה ר"ת יו"ד פעמים ה' גימ' נ' שערי בינה ע"כ צריך להיות בצניעות. וזהו שאמר המד"ר נגד חתן וכלה ונגד שושבינים והבן:

וחנותי את אשר אחון. במד"ר באותו שעה הראה לו הקב"ה כל אוצרות כו' ואמר אוצר זה של מי ואמר לו של עושי מצות כו'. אח"כ ראה אוצר גדול כו' א"ל למי שיש לו אני נותן לו משכרו ומי שאין לו אני עושה לו חנם ונותן לו מזה וזה וחנותי את אשר אחון למי שאני מבקש לחון כו' ע"כ. הנה כתיב אעביר כל טובי וגו' וארז"ל אין טוב אדם אלא בביתו בית רומז למקבל. והיינו שנותן לכל אחד כפי הכנתו בעבודת השם וז"ש אוצר זה של מי של עושי מצות. ומי שאין לו אני עושה לו חנם. היינו שהבורא ית' נותן לו מדת חנינה ורחמנות שיתנהג האדם עצמו במדת רחמים וחסד להתחסד עם קונו ועי"ז נותן לו מאוצר מתנות חנם שהוא אוצר גדול. וכמ"ש על פסוק ונתן לך רחמים ועי"ז ורחמך:

ומשה לא ידע כי קרן עור פניו. במד"ר מהיכן זכה משה לקרני הוד. רבנן אמרי מן המערה. ר' ברכיה הכהן בשם ר"ש הלוחות היו אורכן ששה ורחבן ששה והיה משה אוחז טפחיים ושכינ' טפחיים וטפחיים באמצע משם נטל משה קרני הוד ע"כ. הענין הוא כי מערה הוא לשון חיבור והוא ע"י הדביקות והחבור שהיה תמיד בבורא ית'. וז"ש רז"ל מער' שעמדו בו משה ואליהו כי אלי"הו גימ' ב"ן והיינו שם הוי"ה במילוי דכוותיה שעולין ב"ן ומורה על דביקות. ור"ב אמר הלוחות היו אורכן ששה כו'. כבר כתבנו מזה שזה שאנו אומרים המשלשים לך קדושה. כי השפע יורדת בבחי' שלש רגלים כנודע. כמו כן המקבל'. וכשנכללין זה מזה המשפיע והמקבל יש לכל א' ששה. וזה אורכן רומז להמשפיע. ורוחבן רומז למקבל. וידוע שהתורה ניתנה למשה בפרד"ס אשר ילמד לעם ישראל. אמנם שורש התורה מה שלא ניתן לגלות היא נשארה לפניו במרום וכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש. וזה נקרא טפחיים בידו של הקב"ה וטפחיים בידו של משה. ומה שתלמיד ותיק וצדיקי הדור מחדשין בכל עת חידושי תורה. היינו שממשיכין ע"י נשמת משה המאיר בכל צדיק וצדיק כנודע. וזה נקרא טפחיים באמצע. ומשם נטל משה קרני הוד כי על ידו כל השפעות וחידושי תורה מתגלים לצדיקים בכל דור ודור: